

Talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta ”Viron liittymisvalmistelut”

(2000/C 268/08)

Talous- ja sosiaalikomitea päätti täysistunnessaan 21. lokakuuta 1999 antaa työjärjestyksensä 23 artiklan 3 kohdan mukaisesti lausunnon aiheesta ”Viron liittymisvalmistelut”.

Asian valmistelusta vastannut ulkosuhteiden jaosto antoi lausuntonsa 22. kesäkuuta 2000. Esittelijä oli Filip Hamro-Drotz.

Talous- ja sosiaalikomitea hyväksyi 12. ja 13. heinäkuuta 2000 pitämässään 374. täysistunnessa (heinäkuun 12. päivän kokouksessa) seuraavan lausunnon. Äänestyksessä annettiin 83 ääntä puolesta kahden pidättyessä äänestämästä.

1. Tausta

1.1. Viro sai itsenäisyytensä takaisin vuonna 1991. Tämän jälkeen se on alkanut nopeasti lähentyä Euroopan unionia.

1.2. Viro solmi Suomen ja Ruotsin kanssa vapaakauppasopimukset vuosina 1992 ja 1993 sekä Euroopan unionin kanssa vuonna 1995. Eurooppa-sopimuksesta Viron ja EU:n välillä sovittiin vuonna 1995. Pitkällisen ratifointiprosessin jälkeen sopimus tuli voimaan 1.2.1998. Virolla on voimassaoleva alueellinen vapaakauppasopimus muiden Baltian maiden ja Ukrainan kanssa sekä EFTA-maiden, Puolan, Unkarin, Tšekin tasavallan, Slovakian ja Slovenian kanssa.

1.3. Eurooppa-sopimus on EU:n ja Viron välisten suhteiden muodollinen perusta. Sopimus käsittää teollisuustuotteiden vapaakaupan ja pyrkii valmentamaan Viroa unionin täysjäsenyyteen, lähentämään maan lainsäädäntöä EU-säännösten kanssa sekä lisäämään poliittista ja taloudellista yhteistyötä.

1.4. Eurooppa-sopimuksen puitteissa toimii ministeritason assosiaationeuvosto, korkeiden virkamiesten assosiaatiokomitea ja parlamentaarinen sekavaliokunta. Sopimus antaa myös mahdollisuuden perustaa talous- ja sosiaalitoimijoiden yhteisen neuvoo-antavan komitean. Viron kanssa tällaista komiteaa ei ole kuitenkaan vielä perustettu.

1.5. Euroopan unioni aloitti varsinaiset jäsenyysneuvottelut Viron kanssa marraskuussa 1998. Viro kuului hakijamaiden ”ensimmäiseen aaltoon” (muut olivat Puola, Kypros, Slovenia, Tšekin tasavalta, Unkari). Mm. muiden Baltian maiden – Latvian ja Liettuan – ei siinä vaiheessa nähty täyttävän neuvotteluedellytyksiä. Eurooppa-neuvoston kokous Helsingissä joulukuussa 1999 päätti kuitenkin neuvottelujen aloittamisesta kaikkien ko. maiden (Bulgaria, Latvia, Liettua, Malta, Romania ja Slovakia) kanssa. Kahdenväliset neuvottelut alkoivat maaliskuussa 2000. Perusajatuksena on, että jokainen maa

etenee kohti jäsenyyttä oman valmiutensa perusteella. Turkille myönnettiin Helsingin huippukokouksessa EU-ehdokasmaan asema.

1.6. Jäsenyysneuvottelujen aloittaminen kuului Luxemburgin Eurooppa-neuvoston (joulukuu 1997) linjauksiin siitä, miten unionin laajentumista tulee valmistella. Liittymistä edeltävä strategia keskittyy liittymistä valmistelevaan kumppanuuteen ja liittymistä valmistelevan tuen lisäämiseen.

Viro pyrkii tämän strategian puitteissa aktiivisesti mutta vähin voimavaroin täyttämään liittymisen vaatimuksia.

1.7. Viron asemaan vaikuttaa myös Itämeren maiden alueellinen yhteistyö sekä panostukset EU:n pohjoisen ulottuvuuden vahvistamiseen. Tavoitteena on parantaa turvallisuutta sekä taloudellisia ja yhteiskunnallisia olosuhteita Pohjois-Euroopassa panostamalla alueelliseen yhteistyöhön, johon myös Venäjä osallistuu.

2. Lausunnon pääasiallinen tarkoitus

2.1. Talous- ja sosiaalikomitea haluaa tällä lausunnollaan kiinnittää huomiota sellaisiin asioihin, joiden se arvioi olevan tärkeitä EU:n neuvotellessa Viron kanssa maan tulevasta jäsenyydestä Euroopan unionissa, sekä muissa toiminnoissa, jotka tähtäävät Viron jäsenyysvalmiuksien parantamiseen.

2.2. Euroopan unionin jäseniltä edellytetään yhteisön lainsäädännön täyttämistä sekä käytännössä toimivaa markkinataloutta ja oikeusvaltion periaatteiden noudattamista. Jäsenmaassa on oltava sellainen toimintaympäristö, että avoimeen kanssakäymiseen unionissa voidaan mukautua luontevalla tavalla yhteiskunnan kaikilla tasoilla.

2.3. Lähtökohtana on mm., että yhteiskunnassa toimii aktiivisesti vapaita ja itsenäisiä, demokraattisesti valittuja kansalaisten järjestöjä ja etenkin erilaisia yhteiskunnallis-taloudellisia intressejä edustavia organisaatioita, jotka kykenevät osallistumaan aktiivisesti yhteiskunnalliseen toimintaan ja joilla on tietoja ja taitoja osallistua rakentavasti maan talouden kehittämiseen ja yhteiskunnallisten kysymysten ratkaisemiseen.

2.4. Tämän lisäksi lähdetään siitä, että maan viranomaiset panostavat, taloudellisten ja yhteiskunnallisten toimijoiden asiantuntemuksen hyödyntämiseen parhaalla mahdollisella tavalla talouden ja yhteiskunnallisten kysymysten kehittämisessä sekä maan EU-jäsenyyssuunnitelmissa. Riippuen asiasta perustuu viranomaisten ja toimijoiden yhteys pääsääntöisesti tiedottamiseen, konsultointiin, yksipuoliseen vaikuttamiseen tai neuvottelemiseen. Toimijoiden tietoisuus tulevan EU-jäsenyyden seuraamuksista sekä niiden näkemysten huomioonottaminen jäsenyyssuunnitelmissa on paras tae liittymisen onnistumiselle. Viranomaisten ja toimijoiden avoimet, mutta myös lisäarvoa antavat yhteydet jäsenyyssuunnittelun aikana ovat avainasemassa.

LAUSUNNOSSA KERROTAAN TALOUDELLISTEN JA YHTEISKUNNALLISTEN TOIMIJOIDEN PAINOPISTEISTÄ

2.5. Lausunnossa keskitytään Viron taloudelliseen ja yhteiskunnalliseen toimivuuteen järjestäytyneiden toimijoiden näkökulmasta. Lausunnossa esitetään näkemyksiä ja suosituksia, keskittyen taloudellisten ja yhteiskunnallisten toimijoiden ensisijaisiin painopisteisiin ja ongelmiin sekä näiden toimijoiden rooliin Viron talouden ja yhteiskunnan kehittämisessä EU-jäsenyyssuunnitelmissa. Suositukset on tarkoitettu neuvottelujen molemmille osapuolille.

2.6. TSK on lausunnon valmisteluun liittyen järjestänyt Tallinnassa kuulemistilaisuuden Viron eri ministeriöiden edustajille sekä maassa toimiville taloudellisille ja yhteiskunnallisille toimijoille. Lausunnon näkemyksissä ja suosituksissa on otettu huomioon kuulemistilaisuudessa saadut tiedot, tiedostaen kuitenkin, etteivät ne välttämättä heijasta olosuhteita kaikkialla Virossa.

2.7. TSK on laatinut useita asiaan liittyviä lausuntoja⁽¹⁾. Niissä esitetyt näkemykset on otettu huomioon tässä lausunnossa, mutta niitä ei kuitenkaan referoida eikä niihin suoraan viitata. Lausunnossa ei myöskään toisteta näkemyksiä ja tietoja, jotka on kirjattu valmistelujen aikana mm. Euroopan komission ja Euroopan parlamentin Viron jäsenyyttä koskeissa varsinkin laajamittaisissa raporteissa ja muissa asiakirjoissa.

(1) Mm. seuraavat: Euroopan unionin ja Itämeren rannikkovaltioiden väliset suhteet (EYVL C 73, 9.3.1998) ja Liittymistä edeltävän strategian lujittaminen (EYVL C 157, 25.5.1998).

3. Näkemykset ja suositukset

3.1. Taloudelliset ja yhteiskunnalliset suhteet Virossa tänään

3.1.1. Viro on uudelleenitsenäistymisensä alusta lähtien panostanut voimakkaasti kaikkien politiikanlohkojen voimakkaaseen kehittämiseen ja vahvistamiseen. Maata pyritään koko poliittisella voimallaan määrätietoisesti kehittämään toimivaksi, teollisuusmaihin rinnastettavaksi ja kansainvälisesti kilpailukykyiseksi valtioksi.

3.1.2. Viron hallitus on toiminnassaan myös tiedostanut taloudellisten ja yhteiskunnallisten toimijoiden merkityksen maan asioiden kehittämisessä, jonka vuoksi on kehitetty vuorovaikutuskäytäntöjä näiden toimijoiden kanssa. Taloudellisia ja yhteiskunnallisia toimijoita kuullaan pääsääntöisesti lainsäädännön valmistelussa ja monessa tapauksessa on luotu virallisia kuulemismekanismia. Muodollinen vuorovaikutusyhteys on siis olemassa ja sitä kehitetään edelleen, mutta on myös ilmeistä, etteivät suhteet kaikilta osin vielä toimi tyydyttävästi. Tämä johtuu myös siitä, että useimmat toimijat ovat vielä heikkoja, koska järjestäytymisaste on alhainen. Maassa tulee siten edelleen panostaa toimivan vuorovaikutuksen parantamiseen. Tämä saadaan aikaan mm. kouluttamalla virkamiehiä, luomalla tietotekniikayhteyksiä, tehostamalla vallitsevia käytäntöjä (mm. lausuntopyyntömenetelmiä) ja nopeuttamalla tiedottamista.

3.1.3. Viron työmarkkinoilla on saavutettu jotenkuten toimiva yhteistyö työmarkkinaosapuolten kesken sekä näiden ja valtiovalan välillä. Työehdoista sovitaan yksityisellä sektorilla lähinnä yritystasolla, joskin muutamalla alalla on myös alan kattava sopimus. Työnantaja- ja työntekijäjärjestöillä on tavoitteena laajentaa alakohtaisen sopimisen piiriä; esteenä on kumminkin molempien osapuolten heikko järjestäytyneisyys. Julkisella puolella työmarkkinasuhteet perustuvat kolmikantayhteistyöhön ja kattavat mm. vähimmäispalkka- ja verotuskysymyksiä. Tämän ohella viranomaiset neuvottelevat suoraan palkansaajajärjestöjen kanssa julkisen alan palkoista. Valtion ja kunnan aloilla ei ole selkeää työnantajapuolta. Kolmikantayhteistyön puitteissa kehitetään lisäksi työlainsäädäntöä ja työelämän perustandardeja, kuten työturvallisuutta ja -terveyttä, eläkejärjestelmää ja muuta sosiaaliturvaa.

Virossa ollaan uusimassa työlainsäädäntöä monelta osin. Joukkoirtisanominen, tasa-arvo, työterveys ja -turvallisuus ovat esimerkkejä kysymyksistä, jotka ovat kehittämisen kohteina. Myös sosiaaliturvaa ja eläkepolitiikkaa ollaan uusimassa. Virossa luodaan kolmipilarinen eläkejärjestelmä: kansan-/vanhuus-/invalidieläke, pakollinen työeläke ja vapaaehtoinen eläke. Tällä hetkellä pakollinen työeläke on valmistella. Koulutuspolitiikan modernisoimista ollaan harkitsemassa. Työvoiman rakenne on merkittävästi muuttumassa talouselämän muutosten mukaisesti. Työttömyys on noin 10 prosenttia mutta vaihtelee paljon sektoreittain ja myös alueellisesti.

Virossa on useita vähemmistöryhmiä. Merkittävin näistä on venäjänkielinen vähemmistö. Heitä on noin 28 prosenttia kaikista Virossa asuvista. Venäjänkielinen vähemmistö integroituu vähitellen yhteiskuntaan. Ongelmat liittyvät lähinnä kansalaisuuden edellytyksenä olevaan viron kielen taitoon. Virossa on kuitenkin äsken hyväksytty muutoksia kielilakiin tämän ongelman vähentämiseksi. Mm. puutteellinen kielitaito vaikeuttaa myös työllistettävyyttä venäjänkielisten keskuudessa. On ilmeistä, että vähemmistöongelman ratkaisemiseen tarvitaan määrätietoista politiikkaa hallituksen taholta. Mm. EU:n vähemmistöjen suojelua ja syrjimättömyyttä koskevat säännöt edellyttävät tätä. Viron hallituksen maaliskuussa 2000 hyväksymä ohjelma "Integrointi Viron yhteiskuntaan 2000–2007" on tähän tarpeellinen väline.

3.1.4. Viron taloudellinen kehitys on viime vuosina ollut varsin lupaava. Talouden kehitykseen liittyy silti epävarmuustekijöitä, kuten vaihtotaseen alijäämäisyys, suuret muutokset markkinoilla ja tuotannon rakenteessa, inflaation kiihtyminen ja lainanottoon perustuva kulutus. Viron teollisuus ja muu elinkeinoelämä ovat edelleenkin muutostilassa. Yritystoimintaa on kehitetty ilman merkittävää valtiontukea ja moni kilpailukyvytön yritys on joutunut lopettamaan toimintansa. Hyvin liberaalista talouspolitiikasta sekä kilpailukykyisistä tuotantokustannuksista johtuen on maahan virrannut runsaasti uusia investointeja. Valtionyriyten yksityistäminen on toteutettu lähes kokonaan. Virolaisten yritysten kansainvälistyminen samoin kuin ulkomaisten yritysten investoinnit ja liittoutumiset virolaisyriyten kanssa ovat olleet merkittäviä. Pien- ja mikro-yritysten määrä on nopeasti kasvamassa. Elinkeinoelämän rakennemuutos on siten merkittävä. Talouden painopiste on siirtymässä palvelu- ja rahoituspuolelle ja lähinnä energia-alan ja vanhojen teollisuusalojen yritykset ovat suurten uudistamishaasteiden edessä. Keskeiset taustatiedot Virossa on esitetty liitteessä 1. Viron elinkeinoelämän järjestökenttä on monelta osin vielä muutostilassa, vaikka esim. Viron kauppa- ja teollisuuskamarilla on jo vakiintunut asema. Etujärjestöillä on suhteellisen hyvät suhteet viranomaisiin. Myös monet kansainvälistyneet, Virossa toimivat yritykset ovat järjestöissä jäseninä. Ulkomaiset yritykset, jotka toimivat Virossa, voisivat vaikuttaa työmarkkinoitoiminnan kehittämiseen mm. tuomalla maahan tietoa modernista työmarkkinakäytännöstä.

3.1.5. On ilmeistä, että Virossa on syytä mm. määrätietoisella koulutuspolitiikalla varmistaa, että maan henkinen pääoma on riittävä ajatellen esimerkiksi maan uudistuvan talouden tarpeita. Samoin Virossa on olemassa aivovuodon uhka. (Eurostatin laskelmien mukaan oli Viron bkt per capita vuosina 1995–1997 noin kolmannes EU-jäsenmaiden keskiarvosta). Myös Virossa toimivat ulkomaiset yritykset voivat vaikuttaa eri tasolla toimivien työntekijöidensä kompetenssikehitykseen.

Kansalaisten keskuudessa vallitsee vielä suhteellisen suuri epä-tietoisuus sekä välinpitämättömyys EU-jäsenyyteen liittyvistä kysymyksistä – kolmasosa on liittymisen kannalla ja noin kolmasosa vastustaa. Vastustajien osuus on viime aikoina kasvanut.

3.1.6. Maa- ja elintarviketalous on suurten muutosten edessä. Maatalous ja elintarviketeollisuus olivat ennen maan uudelleenitsenäistymistä Viron talouden keskeisimpiä aloja. Maidon- ja lihantuotannosta vietiin puolet Venäjälle ja itämarkkinat ovat edelleenkin monelle yritykselle tärkeitä. Viljelyä harjoitettiin aikaisempina vuosina nykyistä laajemmalla tuotevalikoimalla. Maataloustuotanto on 1990-luvulla laskenut rajusti ja maaseutu on muutostilassa. Maaseudun kehittämiseen ja elinvoiman säilyttämiseen tähtäävää määrätietoista työtä on tehty toistaiseksi vähän. Virossa on tietoisesti harjoitettu liberaalia maatalous- ja kauppapolitiikkaa välttämällä tuotanto-subventioita sekä viennin ja tuonnin rajoituksia. Viron maanviljelijöiden järjestöillä on toimivat yhteistyösuhteet mm. maatalousviranomaisiin.

3.1.7. Viron osuuskuntien merkitys on EU-maihin nähden alhainen, vaikka osuuskunnat voisivat tuoda jäsenilleen merkittäviä etuja. Puutarhaviljelyn kehittämiseen on hyviä edellytyksiä.

3.1.8. Viron kuluttajajärjestöllä on korkeasti asetettu toiminta-ambitio, vaikkakin sen vaikutusmahdollisuudet ovat vielä marginaaliset. Se pyrkii pääasiallisesti vaikuttamaan kuluttajasuojan parantamiseen, tuotteiden laadun ja turvallisuuden parantamiseen sekä valtiollisten sähkö-, lämpö- ym. yritysten hinnoitteluun. Yhteyksiä viranomaisiin on saatu aikaan, mutta kuluttajansuoja on Virossa edelleenkin uusi ilmiö.

3.1.9. Viron taloudelliset ja yhteiskunnalliset toimijat ovat suhteellisen nuoria. Järjestäytymisaste on alhainen ja järjestötoiminta on vielä kehittymässä. Rahoitus (lähinnä jäsenmaksu) ja hallinto ovat puutteellisia eikä inhimillisiä voimavaroja, esimerkiksi eri kysymysten analysoimiseen, ole riittävästi. Tämän johdosta on järjestöjen asema monessa tapauksessa vielä perin heikko sekä keskusjärjestö- että toimialatasolla. Niiden uskottavuus etujärjestöinä valtiovaltaan päin kärsii tämän johdosta. Kokemukset hallinnosta ennen maan uudelleenitsenäistymistä ovat aiheuttaneet sen, että osa virolaisista suhtautuu melko varauksellisesti yhteiskunnan eri eturyhmiin liittymiseen.

VALTIOVALLAN JA TOIMIJOIDEN SUHTEET EIVÄT OLE ESTEENÄ VIRON EU-JÄSENYDELLE

3.1.10. TSK toteaa, että vaikkakin Viron yhteiskuntasuhteissa tarvitaan jatkuvaa parantamista, ovat taloudellisten ja yhteiskunnallisten toimijoiden institutionaaliset ja käytännön toimintaedellytykset sellaisessa tilanteessa, ettei EU:n tule niiden perusteella kyseenalaistaa Viron liittymistä unioniin.

3.1.11. Viron talouden ja yhteiskunnallisten suhteiden vahvistamiseksi TSK suosittelee samalla seuraavia jatkotoimenpiteitä:

- Virossa kehitetään oma ”bench-marking” malli, jolla voidaan verrata eri taloudellisten ja yhteiskunnallisten tekijöiden tilaa ja kehitystä EU-jäsenmaihin ja muihin hakijamaihin.
- Luodaan tai vahvistetaan jo käynnissä olevia EU:n rahoittamia ohjelmia, joilla tuetaan Viron viranomaisten ja maan eri toimijoiden välisen tietoteknologian hyväksikäyttöön tukeutuvan vuorovaikutuksen tehostamista.
- EU kannustaa ja tukee jäsenvaltioiden eri toimijoita ja niiden EU-tason järjestöjä (Unice, Eay, Eurochambre, UEAPME, COPA/COGECA yms., sekä niihin liittyvät toimialakohtaiset järjestöt) vahvistamaan teknistä tukeaan (koulutus, valmennus) Viron ko. toimijoille. Hyvä koordinaointi tulisi saada aikaan eri lähteistä saatavan teknisen avun kesken. Mm. maahan investoivilla yrityksillä on keskeinen merkitys tietotaidon kanavoimisessa. Myös Pohjoismaiden neuvoston merkitystä tuen antamisessa on alleviivattava.
- EU tukee Viron viranomaisia maan sisäisen aluepolitiikan kehittämisessä ja vahvistamisessa, jotta taloudellinen toiminta ja elintaso kehittyisi mahdollisimman tasapainoisesti maan eri osissa. Tällöin olisi huolehdittava myös venäjää puhuvan vähemmistön aseman parantamisesta ja integroimisesta yhteiskuntaan.
- EU tukee Viron viranomaisia koulutuspolitiikan tehostamisessa, digitaalisen lukutaidon levittämisessä sekä tieto- ja kommunikointiteknologian (ICT) infrastruktuurin kehittämisessä eEurope-strategian linjausten mukaisesti.
- EU tukee Viroa sekä sen eri toimijoita, alueellisen (lähinnä Itämeri-alue) yhteistyön kehittämiseksi Viron naapurivaltioiden ja niiden eri toimijoiden kanssa.

3.2. Valmistautuminen Euroopan unionin jäsenyyteen

3.2.1. Valmistelumenettelyt

3.2.1.1. Viron hallituksella on kunnianhimoinen valmistautumisohjelma, jonka päämääränä on maan liittyminen unioniin vuoden 2003 alussa. Valmisteluja edistetään hyvin määrätietoisesti ja voimavaroja säästämättä. Ponnistelut saavat varauksettoman kiitoksen. Samalla on kuitenkin olemassa ilmeinen riski, että valmistelutulosten laatu kärsii nopean etenemisen kustannuksella. On nähtävissä, ettei saavutettuja kappalekohtaisia neuvottelutuloksia tai niiden käytännön seuraamuksia aina ole maassa riittävästi valmisteltu tai ainakaan vielä saatettu käytännössä voimaan.

3.2.1.2. Viron hallitus toimii sen puolesta, että taloudellisia ja yhteiskunnallisia toimijoita kuullaan neuvottelujen valmisteluissa Virossa. Tätä varten on luotu mekanismi, jossa on neuvottelujen valmisteluihin vaikuttavat kappalekohtaiset työryhmät. Ne kokoontuvat säännöllisesti ja niihin voidaan kutsua myös relevantteja toimijoita. Marraskuussa 1999 on ulkoministeriö lisäksi perustanut neuvoa-antavan komitean Viron EU-neuvotteluvalltuuskunnan johtajan avuksi. Neuvotte- luista tehdään säännöllisesti tiedotteita.

3.2.1.3. On siis olemassa muodollinen kuulemismekanismi, joka viranomaisten mukaan myös toimii jollain tavoin. Toimijat kokevat kuitenkin, ettei niitä aina pidetä riittävästi ajan tasalla ja että niiden mahdollisuudet vaikuttaa neuvottelujen sisältöön ovat usein marginaaliset. Asiat etenevät hallitustasolla erittäin nopeasti ja toimijoilla on jatkuvasti, rajalliset resurssitkin huomioon ottaen, vaikeuksia muodostaa hyvin harkittua kantaa valmisteilla oleviin kysymyksiin. Lausuntoja – usein samanaikaisesti valmisteilla olevista monista eri kysymyksistä – on tavallisesti esitettävä lyhyellä varoitusajalla. Niiden valmisteluihin omassa jäsenkunnassa, mm. pk-yritysten kesken ei jää riittävästi aikaa. Tällöin voi myös esiintyä kieliongelmiä, jos tausta-asiakirjat ovat saatavissa vain EU:n virallisilla kielillä. Virolaisilla toimijoilla ei usein ole riittävästi kapasiteettia tarvittavan panoksen valmistamiseen ja esittämiseen. Tilanne aiheuttaa sen, etteivät taloudelliset ja yhteiskunnalliset piirit omaksu tehtyjä päätöksiä ja eräissä tapauksissa jopa suhtautuvat torjuvasti niihin (ks. esimerkiksi jäsenyyden vaikutus Baltian maiden väliseen vapaakauppaan). Näyttää myös siltä, että Viron parlamentin jäsenten tietotaso liittymiseen kuuluvista kysymyksistä voi usein olla puutteellinen, kun asia on parlamentin käsiteltävänä. Erityisen ongelman aiheuttaa se, että yritykset joutuvat jatkuvasti sopeutumaan erittäin suureen määrään mm. työympäristöä koskevia uusia sääntöjä, jotka tulevat voimaan lyhyellä varoitusajalla ja aiheuttavat sekä rahoitus- että johtamisongelmia.

VIRON VALMISTELUKONEISTOON LISÄÄ TEHOKKUUTTA

3.2.1.4. TSK suosittelee, että Viron jäsenyysneuvottelujen menettelyjä tarkistetaan siten, että Viron kaikki asianosaiset osapuolet kiinnitetään nykyistä tiiviimmin esillä olevien kysymysten valmisteluihin. TSK kehottaa Euroopan unionia kiinnittämään huomiota asiaan neuvottelujen kuluessa ja omalta osaltaan voimistamaan tähän tarvittavaa tukeaan Virolle ja Viron toimijoille.

3.2.1.5. Viron hallitus on panostanut virkamieskuntansa kehittämiseen, jotta sillä olisi hyvää EU-jäsenyysneuvotteluja varten tarvittavaa asiantuntemusta. Asiantuntijataso onkin varsin korkea nuorehkossa virkamieskunnassa, mutta henkilöresurssit ovat pienet ja asiantuntemusta on vain harvoilla virkamiehillä. Tämä aiheuttaa sen, ettei riittävästi omaksuta tai pystytä keräämään tietoa neuvottelujen kohteena olevien kysymysten käytännön seuraamuksista mm. elinkeino- ja

työelämässä. Esimerkiksi tarve tehdä merkittäviä ympäristön-suojeluun liittyviä investointeja tuotantoon on tiedostettu. Tiedetään myös, että ne tulevat aiheuttamaan suuria kustannuksia. Valtiovallan puolella on lähdetty siitä, että yksityinen sektori huolehtisi pitkälti näistä kustannuksista. Yksityisellä puolella ei kuitenkaan ole varoja tähän. Tähän ongelmaan on Virossa löydettävä käytökelpoinen ratkaisu.

VIRON VIRKAMIESKUNNAN KAPASITEETTIA OMAKSUA TARPEELLISIA NÄKEMYKSIÄ SEKÄ TOIMIJOIDEN KAPASITEETTIA VALMISTAA JA ESITTÄÄ NÄKEMYKSIÄ ON SYYTÄ VAHVISTAA

3.2.1.6. TSK suosittelee, että Viron hallitus lisää panostaan Viron virkamieskunnan valmiuksien vahvistamiseen. Tämän tulisi koskea valtiollisen ja alueellisen tason virkamieskuntaa sekä lakien voimaansaattamisesta ja noudattamisen valvonnasta vastaavien laitosten (sertifiointi, teollisuus- ja patenttioikeudet, kilpailu, tullit, järjestyksen ylläpito ja tuomioistuimet, kuluttajansuoja, maatalous, aluekehitys jne.) virkamiehiä. Poliisi- ja rajavartiostotyötä tulisi myös parantaa järjestäytyneen ja rajatylittävän taloudellisen ja muun rikollisuuden torjumiseksi. Samoin tulee selvittää miten toimijoiden kykyä toimia uskottavina edunvalvojina saadaan parannettua. Tekninen apu, koulutus sekä harjoittelu ja tutustuminen EU-maiden käytäntöön ovat ensisijaisia toimenpiteitä tässä asiassa.

3.2.1.7. Viron hallitus on panostanut paljon julkiseen informaatioon, jotta kansalaiset saisivat riittävästi tietoa jäsenyysneuvotteluista. Kuntiin on perustettu EU-infopisteitä, ministeriöissä on erilliset integraatiosihteeristöt ja EU-käsikirjoja yms. informaatioaineistoa on valmisteltu ja jaettu. Muodollinen koneisto on hyvä, mutta informaation levityksen käytännön toimivuus on kuitenkin monelta osin puutteellinen. Tietoa ei mene tyydyttävästi perille edes järjestäytyneille toimijoille. Tämä johtuu myös heikosta vastaanottokyvystä ja kiinnostuksesta. Julkisessa keskustelussa esiintyvät virheelliset tiedot mm. siitä, että uudet hinnan- ja veronkorotukset johtuisivat tulevasta EU-jäsenyydestä, on syytä painokkaasti oikaista.

JULKISTA KESKUSTELUA VIRON EU-JÄSENYTYKSESTÄ TULEE LISÄTÄ

3.2.1.8. TSK antaa vahvan tukensa komission toukokuussa 2000 tekemään päätökseen toteuttaa erillinen laajentumiseen liittyvä kommunikointistrategia, jolla rahoitetaan julkista tiedottamista. Komitea kannustaa määrätietoiseen toimintaan yhteistyössä Viron hallituksen kanssa, jotta tietotaso ja julkinen keskustelu saadaan ratkaisevasti parantumaan. Erityisesti tulisi lisätä Viron järjestäytyneiden toimijoiden osallistumista selvitystyöhön, tiedonjakeluun sekä julkiseen keskusteluun EU-

jäsenyyden haasteista. On syytä mm. saattaa kirjallinen tieto helpommin ymmärrettäväksi. Jäsenyyttä koskevien keskeisimpien asiakirjojen tulisi olla saatavissa myös viron ja venäjän kielellä. Toimijoiden tiedonjakeluvälineitä, lähinnä omia jäsenlehtiä on syytä käyttää EU-asioista tiedottamisessa.

NEUVOTTELUJEN ETENEMISVAUHTI TULEE SOPEUTTAA TULOSTEN LAADUN VARMISTAMISEKSI

3.2.1.9. TSK arvioi edellä mainittujen näkemysten pohjalta, että Virossa olisi syytä vakauttaa maan sisäisiä, jäsenyysvalmisteluun liittyviä menettelyjä ja sopeuttaa eteneminen neuvotteluissa tulosten laadun varmistamiseen. Yhteiskunnan realistinen valmius ottaa vastaan uudistukset on syytä ottaa huomioon. Tällä tulee komitean käsityksen mukaan olemaan keskeinen vaikutus julkiseen mielipiteeseen ja siihen, miten Viron etujärjestöt ja kansalaiset suhtautuvat Viron EU-jäsenyyteen, kun Virossa aikanaan otetaan liittymisneuvottelujen tulosten pohjalta kantaa jäsenyyteen.

3.2.1.10. Huomiota tulee myös kiinnittää EU-aiheisen tutkimus- ja selvitystoiminnan edistämiseen. Monissa unioniin liittymisen keskeisissä kysymyksissä ei ole riittävästi tietoa niiden seuraamuksista. Mm. uusien kilpailu- ja ulkotullisääntöjen vaikutukset elinkeinoelämän eri sektoreille, jäsenyyden toimialakohtaiset vaikutukset työelämään, sosiaaliturvaan ja työllisyyteen, henkilöiden ja palvelujen liikkuvuuteen liittyvät kysymykset, jäsenyyden vaikutukset taloudellisiin kysymyksiin (tulot, hinnat, verotus jne.), vaikutukset tuote- ja kuluttajaturvallisuuteen ovat kysymyksiä, jotka ovat keskeisiä sekä päätöksenteolle, valmistelujen uskottavuudelle, että kansalaisten suhtautumiselle EU-jäsenyyteen. Riippumatonta tutkimustoimintaa on syytä vahvistaa ja Viron toimijoiden on syytä osallistua tähän toimintaan. Niiden valmiuksia tähän on parannettava.

3.2.2. Sektorikohtainen valmius

3.2.2.1. Teollisuuden ja muun elinkeinoelämän puolella suurimmat unionin jäsenyyteen liittyvät haasteet liittyvät mm. voimassaolevien vapaakauppasopimusten muutoksiin, ympäristönsuojelu- tuoteturvallisuus- ja tuotevastuustandardeihin, kilpailukykyisen toiminnan ylläpitämiseen ja vahvistamiseen unionin sisämarkkinoilla. Tilanne on hyvin erilainen eri toimialoilla. Kansainvälistä kilpailukykyä löytyy Virossa etenkin rahoitus-, kuljetus- ja muilla palvelualoilla sekä informaatio- ja kommunikaatioteknologiassa. Perinteistä teollisuustuotantoa edustavat toimialat ovat sen sijaan usein heikossa asemassa kamppailien rakennemuutos-, rationalisointi- ja ympäristönsuojeluhaasteiden edessä. EU:n ja hakijamaiden teollisuusministerit keskustelivat toukokuussa 2000 teollisuuden uudelleenjärjestämisestä ja kilpailukykyä. Näitä keskusteluja on syytä jatkaa ja syventää.

TALOUS-, TUOTANTO- JA TYÖLLISYYSSTRATEGIOIDEN VALMISTELU JA TOTEUTUS ON TARPEEN

3.2.2.2. TSK suosittelee, että ryhdytään laatimaan Viron elinkeinoelämän sektorikohtaista toimintastrategiaa sekä alueellista teollisuusyhteistyötä koskevaa strategiaa, jonka avulla pyritään edistämään mm. investointeja, rahoitusta ja liike-elämän muita toimintaolosuhteita Viron ja sen naapurimaiden kesken. Viron ja EU:n maaliskuussa 2000 yhteisesti arvioimia talouspolitiikan keskipitkän aikavälin (2000–2003) painopisteitä on myös syytä määrätietoisesti toteuttaa. Kolmikantaisesti olisi syytä laatia kansallinen työllisyysstrategia EU:n työllisyys-suuntaviivojen mukaisesti. Tšekin tasavallan ja EU:n äsken antama yhteinen työllisyysarvio voi tässä olla esimerkkinä.

3.2.2.3. Viron valmius EU-jäsenyyteen ja sopeutuminen neljään vapauteen edellyttää sosiaalipolitiikan ja työelämän lainsäädännön edelleen kehittämistä EU-vaatimusten mukaisesti. Tämä koskee myös ko. lainsäädännön täytäntöönpanoa. Tehtävässä onnistuminen edellyttää työmarkkinaosapuolten panosta ja työmarkkinoiden yleisen toimintakyvyn kehittymistä paremmin markkinataloutta vastaavaksi.

TYÖELÄMÄN EHTOJEN JATKOUIDISTUKSIA TARVITAAN

3.2.2.4. TSK toteaa, että Viron tulisi jatkaa työeläinsäädäntöä ja työnvälitystä koskevien lakiansa uudistamista EU:n standardeja vastaaviksi sekä kehittää työterveyttä ja -turvallisuutta koskevaa lainsäädäntöään ennen muuta lain toteuttamisen ja valvonnan osalta. Kolmikantasuhteiden kehittämisen ohella on syytä parantaa myös työnantajien ja työntekijöiden välistä yhteistyötä eri tasoilla. EU:n ja sen jäsenmaiden työmarkkinaosapuolten tulisi tukea Viron työmarkkinajärjestöjen pyrkimyksiä toimivan työmarkkinajärjestelmän rakentamiseksi ja vuoropuhelun edellytysten lisäämiseksi.

3.2.2.5. Viron maa- ja elintarviketalouden merkitys on suhteellisen pieni Viron kokonaistaloudessa. Alkutuotannon osuus on noin 7 % bkt:sta. Elintarviketeollisuus on kuitenkin Viron merkittävin tuotannonala edustaen noin 25 %:a Viron teollisuustuotannosta. Maa- ja elintarviketalous kaipaa uudistuksia EU-jäsenyyden edellä. Virossa ei ole vielä kattavaa maarekisteriä, eikä maassa ole sen johdosta toimivia maamarkkinoita. Tämä hankaloittaa osaltaan merkittävästi maatalouden rahoitusta. Maan yksityistämisen prosessin hidas eteneminen johtuu pitkälti maanomistussuhteiden epäselvyyksistä ja maanmittareiden riittämättömyydestä. Viron harjoittama liberaali kauppaa- ja maatalouspolitiikka on osaltaan vaikuttanut siihen, että maanviljelijöiden toimintaympäristö on perin epävakaa. Viron elintarviketuotantoketjussa on heikkouksia verrattuna EU:n sääntöjen vaatimuksiin. Elintarvikkeiden laatutaso ei

monessa tapauksessa vielä yllä EU:n asettamalle tasolle. Viron kotieläintuotanto, verrattaessa useiden EU-maiden tuotantoon, on keskittynyt huomattavan suuriin yksiköihin.

MAA- JA ELINTARVIKETALOUDEN UUDISTAMISEEN TULEE PANOSTAA

3.2.2.6. TSK toteaa, että maatalouden ja elintarviketeollisuuden uudistamisessa tulee keskittyä seuraavaan:

- Ponnistelujen lisääminen lisävakauden aikaansaamiseksi viljelijöiden toimintaympäristöön. Tämä antaa osaltaan mahdollisuuden tuotantomäärien vakauttamiselle.
- Viron rajavalvonnan edelleen vahvistaminen ja toimivan tuontivalvonnan ja pätevän sertifioidun tullilaboratorion luominen.
- Maan yksityistämisen prosessin loppuunsaattaminen ja toimivan maarekisterin aikaansaaminen viipymättä.
- Viron elintarvikeketjun, ”pellolta pöytään”, laatutason korjausten jatkaminen. Mm. maatilojen ja elintarviketeollisuuden tuotantokoneisto ja -teknologia kaipaa monelta osin modernisointia. Hygienia- ja laatuvaatimusten täyttämässä Viron on päästävä EU:n edellyttämälle tasolle. Tämä luo Virolle myös vientimahdollisuuksia uusille markkinoille, mikä osaltaan tuo vakautta niin elintarviketeollisuuteen kuin viljelijöille. EU:n tulee selvittää, miten voidaan tukea tätä rakennemuutosta sekä miten maataloustuotteiden kauppapoliittisia ongelmia voidaan ratkaista, jotta tuloksena olisi elinvoimainen virolainen maatalous ja elintarviketeollisuus. Pääomainvestointeja tarvitaan tuotantokoneistoon ja ammattikoulutusta yleisesti maataloudessa. Ne johtavat aikanaan myös paranevaan tuloon. Myös ympäristönsuojeluun, mm. veden laatuun tulee kiinnittää lisää huomiota maataloutta kehitettäessä.
- Perheviljelmien sekä osuuskuntaperiaatteeseen perustuvan tuotannon, jalostuksen ja myynnin kannustaminen. EU:n tulee aktiivisesti myötävaikuttaa tähän, koska eurooppalaisen maatalouden malli perustuu maatalouden monivaikutteisuuteen ja perheviljelmiin.

3.2.3. Yleisarvio Viron jäsenyyssvalmiudesta

VIRO ETENEE HYVIN KOHTI JÄSENYTTÄ VAIKKA VALMISTELUJEN VOIMAVAROISSA ON PUUTTEITA

3.2.3.1. Yleisenä päätelmänä edellä esitetystä näkemyksistä TSK toteaa, että Viron valmistelujen varsinaiset kynnykset

kestävän EU-jäsenyyden saavuttamiseksi ovat lähinnä rajoitteissa voimavaroissa, joita tarvitaan eri tahojen näkemysten valmisteluissa ja huomioon ottamisessa kunkin omien positioiden asettamisen yhteydessä, muuttuvan lainsäädännön ja määräysten voimaan saattamisessa, noudattamisessa ja noudattamisen valvonnassa sekä julkisen keskustelun kehittämisessä. Myös hallinnon tehostamisen ja tarpeellisten investointien rahoituksessa on löydettävä käyttökelpoisia ratkaisuja. Vähäiset voimavarat ovat pienen talouden rasitteena. Tehokas kohdentaminen ja priorisointi nousevat siten avainasemaan.

3.2.3.2. Tämä ei ole kuitenkaan yksinomaan Viron ongelma. Myös EU:n tulee kantaa vastuunsa edellä mainittujen kynnysten madaltamisessa, koska unioni on sitoutunut toimimaan Viron liittymisen puolesta. EU:n on toiminnallaan osoitettava neuvotteluissa, eri valmisteluhankkeissa ja julkisessa keskustelussa, että se on omalta osaltaan varauksetta sitoutunut toimimaan Viron jäsenyyden puolesta. TSK kehottaa EU:ta ensisijaisena toimenpiteenään tarkistamaan Viroon suunnatut jäsenyysvalmistelujen tukiohjelmat kokonaisuudessaan. EU:n

tulee kiirehtiä mm. ISPA- ja SAPARD-ohjelmien käynnistämistä ja varmistaa että niiden hallinto on tehokas, joustava ja nopeasti reagoiva. Myös Phare-ohjelman tehokkuus on varmistettava jatkuvalla kriittisellä seurannalla. Yhteistyössä Viron kanssa tulee täsmentää tukiohjelmien kohdentamista lausunnossa esitettyjen ensisijaisten puutteiden korjaamiseksi. Uusia tuki-instrumentteja on tarvittaessa luotava. Tulee mm. varmistaa virolaisille riittävät mahdollisuudet osallistua EU:n tutkimus-, opiskelijavaihto- ym. ohjelmiin.

3.2.3.3. TSK aikoo jatkaa yhteyksiään ja tukeaan Viron taloudellisille ja yhteiskunnallisille toimijoille, jotta näiden valmiudet osallistua Viron EU-jäsenyyden valmisteluihin paranevat. Komitea uskoo, että täten voidaan edistää Viron valmiutta liittyä unioniin ja saada liittymisen taakse sekä virolaisten että EU-jäsenmaiden kansalaisten laaja kannatus. Virolaisten ja EU:n toimijoiden yhteisten vaikutusmahdollisuuksien parantamiseksi liittymisneuvottelujen aikana TSK kehottaa unionia ja Viroa perustamaan viipymättä EU:n ja Viron toimijoiden yhteisen neuvoo-antavan komitean Eurooppa-sopimuksen määräysten pohjalta.

Bryssel 12. heinäkuuta 2000.

*Talous- ja sosiaalikomitean
puheenjohtaja*

Beatrice RANGONI MACHIAVELLI

LIITE I

talous- ja sosiaalikomitean lausuntoon

Avaintietoja Viron taloudesta

Kansallinen valuutta: kruunu (EEK) (100 senttiä = 1 kruunu)

Valuuttajärjestelmä: muuttuva valuuttakatejärjestelmä

Valuuttasidonnaisuus: 8 EEK = 1 DEM

Lakisääteinen valuuttasidonnaisuus ja valuuttakatejärjestelmä kesäkuusta 1992 lähtien.

Keskuspankin vaihtokurssi, 25. toukokuuta 2000: 1 USD = 17,1743 EEK, 1 EUR = 15,6466 EEK (sidottu Saksan markkaan)

Verojärjestelmä: kiinteä tulovero 26 %, uusintainvestoidun liikevoiton verottomuus, ALV 18 %

Avainluvut	1997	1998	1999	2000
BKT:n vuotuinen muutos (%)	10,6	4,0	- 1,1	5,5
BKT asukasta kohden	44 118	50 502	51 716	56 770
Inflaatio (vuosittain keskimäärin %)	11,4	8,2	3,7	3,8
Vaihtotase (% BKT:sta)	- 12,1	- 9,2	- 4,5	- 5,6
Suorat ulkomaiset sijoitukset (FDI) vuosittain (milj. EEK)	3 694,1	8 071,4	4 468,3	—
Väestö (arvio milj.)	1,45	1,44	1,44	1,43
Keskimääräinen kuukausipalkka (EEK)	3 573	4 125	4 413	4 825
Kauppataase (milj. EEK)	- 20 925,2	- 21 812,4	- 11 809	- 12 991
Keskimääräinen työttömyysaste (%)	10	10,1	11,9	11,4

(*) Työttömien osuus ILO:n järjestelmän mukaan.

Lähteet: Ministry of Foreign Affairs of Estonia (<http://www.mfa.ee>)

Ministry of Finance of Estonia (<http://www.fin.ee>)

Bank of Estonia (<http://www.ee.epbe>)